

SOCIETAT

Arquitectes catalans amb projectes a l'estranger

El contracte de l'arquitecte

Una anècdota: l'Ajuntament de Plagnac, al Llenguadoc, va contractar un arquitecte català perquè els dissenyés una plaça. L'encàrrec semblava clar: "Volem una plaça estil Barcelona". L'arquitecte en qüestió es va quedar sorprès. ¿Què carall era això de l'estil Barcelona?

Dins la Biennal d'Arquitectura de Venècia, inaugurada el 10 de setembre, al pavelló espanyol, íntegrament dedicat a Barcelona, són representats, amb un cert cofoisme, tots els arquitectes estrangers que tenen una presència activa en la conformació de la nova Barcelona olímpica: Gae Aulenti, Norman Foster, Arata Isozaki, Frank Gehry, Richard Meier... Cap altre pavelló es presenta amb una forma tan cosmopolita. ¿Aquesta tendència d'arquitectes estrangers que treballen a Barcelona, té la seva reciprocitat? ¿Els arquitectes catalans tenen presència a l'estranger?

Es clar que una sèrie d'arquitectes amb un prestigi internacional consolidat ja fa força anys que elaboren projectes arquitectònics i urbanístics, aquest és el cas per exemple d'Oriol Bohigas, Ricard Bofill, Santiago Calatrava, Oscar Tusquets o Manuel de Solà-Morales.

D'altres, que podríem anomenar, de segona generació, es comencen a projectar amb força a l'estranger, sobretot al Japó. Un exemple clar el trobem en Alfred Arribas i l'equip Elies Torres-Martínez Lapeña. Una altra zona d'influència és Europa, sobretot

Bofill, Swift, vista de l'Atrium. Despatx d'una societat de transferències bancàries. Baix, façana. ARIU

França, Holanda i Alemanya, on l'arquitectura catalana està aconseguint una plataforma de llançament. Tot aquest moviment en la segona generació d'arquitectes catalans ha estat possible gràcies a l'important nombre de concursos internacionals.

MARTORELL/BOHIGAS/
MACKAY, ARQUITECTES, SA

Aquest equip d'arquitectes, en el qual enguany s'ha incorporat Albert Puigdomènech, té ara mateix una gran diversitat de projectes arquitectònics i urbanístics repartits per Europa, molts dels quals han estat adjudicats a través de concursos.

Des de la tradició racionalista, des d'una arquitectura urbana funcionalista, de compromís social i sense esteticismes superflus, han abordat el projecte per l'Axe de la Défense, a París. Consisteix en la urbanització de la prolongació en direcció oest de l'eix històric de París, Louvre-Concòrdia-L'Etoile, a partir de la Grand Arche de la Défense. Aquest projecte, guanyat per concurs abans de l'estiu, el realitzen juntament amb dos equips d'arquitectes francesos.

Altres projectes realitzats entre 1990 i 1991 a l'estat francès són l'Operation Sextius-Mirabeau a Ais de Provença. La finalitat del qual és *recosir* els teixits urbans de la ciutat, que són interromputs, avui, per un gran buit d'unes vint hectàrees, al centre urbà mateix. Un altre dels punts d'atenció de l'equip de Bohigas és la ciutat de

Nimes, on es duu a terme el pla de rehabilitació de la zona Bassin Berard. I, encara, el projecte, que està en fase d'elaboració, dels voltants de l'estació del TGV de Le Creusot-Monceau.

A Itàlia, i concretament a Siena, MBM -Martorell, Bohigas i Mackay, arquitectes, SA- ha realitzat el projecte de requalificació de l'àrea compresa entre la plaça Gramsci, Viali Tozzi, la plaça Matteotti i el carrer Malavolti, on està previst de construir l'estació d'autobusos i un auditori amb una capacitat d'uns 800 espectadors. Pel que fa a Alemanya, MBM no podia deixar de participar en la febre arquitectònica de Berlín: els berlinesos volen ser més capital que mai i necessiten proves sòlides que ho demostrin a partir d'ara i per sempre. Bohigas participa en la voràgine arquitectònica berlinesa amb la construcció de dos grups d'edificis el Gable Wall and Garden House i el Gateway Houses.

Els projectes a l'altra banda de l'Atlàntic se centren a Mèxic, on MBM ha acabat fa poc la construcció de l'Hotel Melià, a Puerto Vallarta.

Tota aquesta activitat no ve d'ara, però. L'equip Martorell-Bohigas-Mackay ja fa temps que té una projecció internacional important, que ara es veu augmentada, no tant sols pel prestigi professional de què gaudeixen, sinó també pel paper que han representat a la ciutat de Barcelona.

BOFILL: ¿L'ENFANT TERRIBLE?

Des del seu Taller d'Arquitectura, a

Octavi Mestre. Trenta apartaments de protecció oficial, Tolosa.

Barcelona i amb despatxos a París i Nova York, Bofill escampa les seves creacions arquitectòniques per quatre continents: Europa, Amèrica, Àsia i Àfrica.

El taller concep una metodologia basada en la formació geomètrica de volums en l'espai. Aquesta aposta trenca amb el racionalisme i s'enfila cap a l'arquitectura post-moderna, re-

fer d'intel·lectual a la manera renai-xentista.

El projecte del barri d'Antigone a Montpeller és una de les obres de més envergadura realitzades per Bofill. Iniciat el 1978, les obres més recents en aquest complex són l'Hotel de la Region Languedoc-Roussillon (1985-88), les Rives du Lez (1986-88), el Port Juvenal (1984-89) i Thebes (1989-91).

A París, els escenaris de Bofill són les Echelles du Baroque (amb La Place de la Catalogne, en honor seu), la seu dels perfums Dior, i les Colonnes de St. Cristophe.

A banda del seu imperi francès, Bofill s'ha convertit en el primer arquitecte català que ha fet un gratacels: 50 pisos a Chicago, el 77 West Wacker. La seva realització més recent és l'actual construcció de 400 vivendes a Pa Soder Crescent, a Estocolm.

S'ha de fer notar que, malgrat la projecció internacional de Bofill, aquest arquitecte treballa ara més que mai a Catalunya. Deu ser allò de "roda el món...".

Bohigas, Martorell, Mackay Arquitectes, SA. Hotel Mèxic.

ARXIU

CALATRAVA & CO.,
TUSQUETS & CIA

tornant al neoclassicisme. Paolo Portoghesi, director de la Biennial d'Arquitectura, ha afirmat que Bofill és el creador que els ha descobert les possibilitats del neoclassicisme. El que uns en diuen "les possibilitats del neoclassicisme", d'altres ho valoren com a "no moure's d'un historicisme". Ja és prou sabut que Bofill té la fabulosa condició quasi biològica de no deixar indiferent a ningú. I si és polèmic és perquè, a més d'arquitecte, tendeix a

Quan, per saber alguna cosa dels actuals projectes de Santiago Calatrava, s'ha de dir per telèfon "Can I speak to mister Calatrava, please?", és perquè la projecció de l'arquitectura d'aquí no és cap broma.

A cavall entre Zurich, París i València, li queda temps encara per fer al-

guna cosa a Sevilla, Mèrida i ves a saber on més. El que ha acabat més recentment és l'aeroport de Lió i té en projecte les obres de remodelació de la catedral de St. John de Devine a Nova York i un pont que es construirà a Berlín. El pont -Kronprinzenbrücke o Pont de la Corona de la Princesa- és un regal de la CEE a la ciutat com a "premi" per la reunificació alemanya. També a Berlín farà un bloc d'oficines a Spandau.

L'arquitecte-enginyer, que és conegut aquí sobretot pel Pont de Bach de Roda i la torre de Montjuïc, a Barcelona, i el pont sobre el Túria, a València, treballa també a l'Expo 92 de Sevilla on construeix dos ponts i el pavelló de Kuwait.

I ens falta encara una figura per acabar aquest quadre de *Paisatge amb figures*. Oscar Tusquets, el compaginador d'arquitectura i disseny més compaginador de tots els que es fan i es desfan, tot i que ara mira cap a l'Orient, ha realitzat gairebé tota la seva producció a Occident i sobretot a França. D'una banda, ha acabat un complex d'oficines i tallers a Cagnes-sur-mer i, a París, ha realitzat un dels pavellons del parc de la Villette. El Tusquets més conegut, però, continua sent el d'aquí: ampliació i restauració del Palau de la Música Catalana i les Caves Chandon al Penedès.

LA CONNEXIÓ JAPONESA

Es un fet: cada vegada hi ha més obra d'arquitectes catalans al Japó. ¿Però d'on ve, tot plegat? ¿Quin ha estat l'origen de la connexió japonesa? ¿D'on ve l'interès dels japonesos per l'arquitectura catalana?

Una ramificació de la connexió japonesa va començar a Calafell, i més concretament a la discoteca Louie Vega l'any 1988. Els promotors japonesos del complex lúdic Il Palazzo, de la ciutat de Fukuoka, buscaven algun arquitecte que els omplís un espai que els havia quedat buit. El contacte va ser l'amistat entre la gent que fa la revista de disseny japonesa WIND i Juli Capella i Quim Larrea d'ARDI. Els japonesos van visitar personalment la macro-discoteca dissenyada per Alfred Arribas i van decidir-se. El primer fruit és una altra discoteca, The Barna Crossing, que Arribas inaugura a Fukuoka el 1989. Aquesta connexió japonesa té, a banda de ressons de guió cinematogràfic, i com tot al llunyà orient, un component espiritual.

Un arquitecte japonès amb taller a Osaka, Tadao Ando, ha resumit així l'essèn-

Bohigas, Martorell, Macklay, Arquitectes SA. Gable wall and garden houses. Baix, Rafael Aranda. Projecte de restaurant i zona comercial a Nagasaki, Japó.

ARXIU

cia de l'arquitectura al Japó: "A Occident, primer es pensa en l'edifici en la seva totalitat i més tard es treballa en els detalls. Al Japó, nosaltres comencem a partir dels detalls i després elaborem el conjunt". Aquesta passió japonesa pel detall explica, per exemple, la fascinació d'aquest país per l'arquitectura de Gaudí, un Gaudí que, vist amb ulls japonesos, és el creador d'un món singular, fantàsiós i fins i tot lúdic. I la *gaudifília* ens dona més pistes: els successius encàrrecs japonesos a arquitectes catalans estan molt relacionats amb un tipus d'arquitectura fantàstica, capaç de crear una atmosfera molt concreta.

L'atmosfera es crea amb detalls i els detalls són el disseny, els objectes i l'acumulació d'objectes. Tots aquests factors expliquen l'èxit d'Arribas al Japó. El pare del Velvet Bar o de les Torres de Àvila al Poble Espanyol de Barcelona ha realitzat, entre altres: Neones Café, a Harajuku-Tòquio (1990); l'edifici lúdic Tokyo Time Tower (1990); Musashino Cine, a Shinjuku-Tòquio (1991); i el parc d'atraccions Twin Dome, a Fukuoka (1991).

Un altre exemple és "l'escultura arquitectònica" Folly 7, que Elies Torres i Martínez Lapena han realitzat enguany -amb 12 arquitectes més- a l'International Garden and Greenery Exposition d'Osaka.

Un altre nivell de connexió japonesa que podríem anomenar més estrictament

arquitectònica és la que han iniciat una facció de les *figures* de l'arquitectura catalana.

D'una banda tenim Oscar Tusquets, que ha finalitzat enguany la construcció de trenta-set vivendes en una urbanització de Fukuoka encarregada totalment a arquitectes europeus i americans. Ricard Bofill, per la seva banda, té els seus plans més immediats centrats al Japó i concretament a Tòquio: projecte de centre comercial World Building (1990), projecte de gratacels d'oficines Asahi Glass (1991) i projecte de dos gratacels d'oficines Tennoz Towers.

I la connexió japonesa continua o més

ben aviat, amb prou feines acaba de començar. El jove equip d'arquitectes d'Olot compost per **Rafel Aranda, Carme Pigem i Ramon Vilalta** va aconseguir, mitjançant concurs restringit, la realització del projecte de restaurant i zona comercial a Nagasaki. A partir d'aquest contacte, els d'Olot van ser convidats a fer una estada a Tòquio on treballen en l'estudi d'un prototipus de residència geriàtrica.

L'equip Aranda-Pigem-Vilalta és responsable, entre altres coses, de l'Hotel d'Albons, al Baix Empordà, i d'una part dels habitatges de la vila olímpica de Banyoles.

THE YOUNG ONES

Cap a finals de la dècada dels vuitanta, l'arquitectura catalana s'ha internacionalitzat molt de pressa.

A banda de les figures reconegudíssimes a tot el món de Bohigas, Bofill, o Calatrava, el mateix *boom* i la seva ona expansiva han anat generant una demanda creixent de novetats. En aquest sentit, el paper de revistes especialitzades com les italianes *Casabella*, *Lotus* i *Domus* o bé l'anglesa *Architectural Review* actuen com a canals importantíssims a l'hora de donar a conèixer nous valors.

Un dels equips que més ha aparegut en aquestes revistes ha estat el de **Jaume Bach i Gabriel Mora**, que aquí s'han donat a conèixer amb obres com les places del Sol, de la Virreina i Trilla, al barri Gràcia-Barcelona, les caves Raventós-Blanc a Sant Sadurn d'Anoia (premi FAD 88) i, més recentment, la central telefònica de la Vila Olímpica. El cas Bach-Mora representa el paradigma del que seria avui la conquesta de l'espai internacional per part dels arquitectes catalans: primer es treballen el terreny a casa, insisteixen en la promoció via revistes especialitzades i fan contactes sense parar. Ara, Bach i Mora treballen en el projecte de la plaça Bospolder, a Rotterdam.

Altres contactes que poden tenir futur són la participació en el disseny del nou centre de la ciutat de Stuttgart i la proposta per al nou desenvolupament de l'àrea de Nordbahnhof, a Viena.

Una altra jove promesa és l'equip que

formen **Ton Salvador**, de Vilafranca, i **Esteve Aymerich**, de Girona. Tot just fa dues setmanes, Ton Salvador (premi FAD 1990 juntament amb Joan Forgas, Teresa Gimeno i Joan Pascual), va saber que la fundació holandesa Stichting Kunstprojecten l'havia seleccionat per a una expo-

sició internacional. L'exposició que organitza periòdicament aquesta fundació juntament amb l'empresa danesa de jocs infantils Lego, té com a principal objectiu donar a conèixer arquitectes joves de tot el món. La gràcia d'aquesta exposició és que cadascun dels seleccionats ha de

construir el seu projecte amb peces de construcció de joguina. Els arquitectes poden construir el que vulguin però han de respectar el tema fixat: "Portes del cel portes de l'infern" una de les imatges mítiques més habituals en la producció artística d'Occident. Encara tenim més joves.

Octavi Mestre és un altre d'aquests arquitectes que ara emprenen la seva volada internacional. Mestre, que de moment sembla que està colonitzant el Llenguadoc, ha realitzat per encàrrec el projecte de la que serà la Place de la Catalogne de Plagnac, una ciutat situada prop de Tolosa. L'entrenou dels Jocs Olímpics n'ha estat en part responsable. A Plagnac senten

que els JJOO també són seus, i en fer l'encàrrec a Octavi Mestre, li van demanar "una plaça estil Barcelona".

Mestre, sorprès, els va haver de preguntar què era l'estil Barcelona. I els de Plagnac, convençuts d'haver sentit tocar campanes a algun lloc van dir "l'estil de les places dures".

Encara al Llenguadoc, Octavi Mestre està ara embrancat en la construcció de trenta apartaments de lloguer de protecció oficial a Tolosa. Aquesta obra forma part del programa Eurorex d'intercanvi organitzat i patrocinat per la CE.

Així, mentre que Mestre construeix a Tolosa, un arquitecte de la Catalunya Nord, **Jaume Calbó**, realitza el seu projecte de vivendes a Barcelona.

Pel que hem anat veient, l'arquitectura catalana té molta corda en l'àmbit internacional. Però, tot i la seva bona salut, tot i el moment dolç que viu, tot i la *Catalan fever*, Octavi Mestre, un dels de la nova fornada diu: "L'eufòria col·lectiva que hi ha ara a Barcelona passarà. Hem de ser més humils. No som tan bons com la gent diu".

Xènia Bussé / Montse Serra

Dalt, **Jaume Bach-Gabriel Mora**, Ajuntament de Rotterdam: plaça Bospolderplein. Baix, **Alfred Arribas**: Marugame office building. Margame, Japó.

ARXIU